

4. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 р. №3269-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>.

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

ЯЦЬКО Анна,

здобувачка вищої освіти Вінницького державного педагогічного інституту
імені Михайла Коцюбинського

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

Початок повномасштабної війни змусив докорінно змінитись системі захисту прав людини, висунувши на перший план потребу в оперативному правовому забезпеченні військовослужбовців, мобілізованих осіб та членів їхніх родин. Відповідно до ст. 59 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу, яка у випадках, передбачених законом, надається безоплатно, що покладає на державу та правничу спільноту особливий обов'язок зі створення дієвих інструментів реалізації цього права [1]. У період запровадження воєнного стану діяльність юридичних клінік при закладах вищої освіти набула виняткової важливості: спираючись на фундаментальні положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо доступу громадян до правових інституцій [2], вони трансформувалися з традиційних навчальних баз у ефективні центри надання первинної правової допомоги.

Класичні орієнтири клінічної практики за умов воєнних загроз зазнали суттєвого перегляду та були включені до комплексної системи, передбаченої Законом України «Про безоплатну правничу допомогу», що дозволило розширити коло осіб, які мають право на безоплатну вторинну правничу

допомогу, зокрема за рахунок включення ветеранів війни та осіб з особливими заслугами перед Батьківщиною [3].

Правові проблеми, з якими стикаються комбатанти під час служби, носять багатогранний характер і охоплюють порядок проходження служби, питання звільнення та майнові права. Юридичні клініки надають активні консультації щодо реалізації норм Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», зокрема щодо підстав для звільнення зі складу Збройних Сил України у зв'язку зі станом здоров'я або сімейними обставинами [4]. Особлива увага приділяється захисту прав військовослужбовців у їхніх індивідуальних судових справах, що стосуються розірвання шлюбу, стягнення аліментів або вирішення спадкових спорів під час служби на фронті; консультанти сприяють реалізації процесуального права на призупинення судового провадження. Важливим напрямом є захист майнових та соціальних прав на підставі Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», у межах якого клініцисти готують документи для коректного нарахування грошового забезпечення, оформлення одноразової грошової допомоги у разі поранення та оскаржують бездіяльність військових частин [5].

Особливо складним завданням для юридичних клінік став правовий супровід родин військовополонених та осіб, що зникли безвісти за особливих обставин. Консультанти сприяють родичам у реалізації гарантій, передбачених Законом України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей», готуючи звернення до Національного інформаційного бюро та Координаційного штабу [6]. Окрім того, робота з цією категорією пов'язана із застосуванням Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин», на підставі якого клініки допомагають членам сімей отримувати витяги з відповідного Єдиного реєстру та оформлювати передбачену законом пенсію через втрату годувальника [7]. Отже,

аналіз функцій та місця юридичних клінік свідчить, що вони стали невід'ємною складовою національної правової стійкості, забезпечуючи захист прав українських військовослужбовців.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
3. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.
4. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
5. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>.
6. Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей: Закон України від 26 січня 2022 року № 2010-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2010-20#Text>.
7. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12 липня 2018 року № 2501-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2501-19#Text>.